

Lunchbreaking News! 30.11.07 - Kosovon muuttuva tilanne / taustapaperi

Väkiluku: 2 100 000 (arvio)

Albaaneja 88–92 %

Serbejä 5,3-7 %

Muita ryhmiä 2,7–3,2 %

Ikärakenne: 0-14 v.33 %

15-64 v. 61 %

65- v. 6 %

BKT per capita: 1100 EUR (2006)

Työttömyys: 47.0 % (2002), (49.7 % (2003), 39.7 % (2004) 42,2 % (2005), 40.0% (2006)

Keskispalkka: yksityinen sektori 211 EUR/kk, julkinen sektori 190 EUR/kk

Kosovon tilanteen ratkaisemisesta on neuvoteltu tiiviisti jo kahden vuoden ajan. Viimeiset EU-Venäjä-Yhdysvallat -troikan johdolla Itävallan Badenissa käydyt neuvottelut päättyivät keskiviikkona tuloksettomina. Troikka raportoi YK:n pääsihteerille Ban Ki-Moonille joulukuun 10. päivään mennessä, minkä pohjalta YK tekee johtopäätöksensä tilanteesta.

Kosovossa pidettiin vaalit vajaa pari viikkoa sitten. Vaalivoittajaksi nousi Hashim Thacin johtama Kosovon demokraattinen puolue, PDK keräten 35 prosenttia annetuista äänistä. Äänestysprosentti jäi alhaiseksi, vain noin 40–35 prosenttia. Kosovon serbiväestö boikotoi vaaleja Belgradin toiveen mukaisesti. Vaalivoittaja Thaci pitää tiukasti kiinni Kosovon itsenäisyystavoitteesta ja sanoi maakunnan julistautuvan itsenäiseksi 10. joulukuuta jälkeen.

Serbia pysyy kiinni omassa kannassaan yhtä tiukasti kuin Kosovon albaanitkin. Serbia ei hyväksy Kosovon itsenäisyyspyrkimyksiä ja pitää niitä laittomina. Serbian johto on ilmoittanut Serbian käyttävän kaikki diplomaattiset ja oikeudelliset keinot itsenäisyyden estämiseksi.

Sekä albaanien että serbien joukossa on ääriaineksia, jotka ovat uhanneet käyttää voimatoimia, mikäli tyydyttävään ratkaisuun ei päästä. Heidän ajatuksilleen ei kuitenkaan ole laajamittaista tukea, ja voiman käyttö on suljettu pois vaihtoehdoista. Kosovossa olevat joukot ovat kuitenkin varautuneet mahdollisten provokaatioiden varalle.

Lähteet ja lisätietoa: Candidate and Pre-Accession Countries' Economies Quarterly, Statistical Office of Kosovo, UNMIK ja EUROSTAT

Kosovon ajautuminen väkivaltaan

Autonomian menettämisen myötä vuonna 1989 Kosovon albaanit joutuivat luovuttamaan pääosan hallintovallasta, poliisitoimesta sekä opetuksesta serbeille. Vuonna 1991 suoritettussa kansanäänestyksessä 87 % väestöstä kannatti itsenäisyyttä.

Albaanit muodostivat varjohallituksen ja vuonna 1992 runoilija Ibrahim Rugova valittiin presidentiksi. Varjohallitus kykeni toimimaan terveydenhuollon ja opetuksen alueilla, mutta täysin ilman Serbian hallituksen tukea.

Rugovan pyrkimys itsenäisyyteen rauhanomaisin keinoin ei tyydyttänyt radikaaleja. He perustivat Kosovon vapautusarmeija UCK:n (Ushtria Climiritares ë Kosoves). Yksi ratkaiseva syy Kosovon albaanien nousuun oli Kosovon koulutussopimus, jossa kiellettiin albaniankielinen opetus ja erotettiin albaaniopettajat. Virallisesti sitä ei pantu toimeen.

Opiskelijamielenosoitukset laajenivat ja muuttuivat väkivaltaisiksi. UCK aloitti pommikampanjan, johon poliisi vastasi väkivallalla. UCK:n toiminta aktivoitui merkittävästi 1998. Helmikuussa presidentti

1389	Kosovo Poljen taistelu
1878	Berliinin rauhansopimus, Serbian itsenäisyys
1913	Albania itsenäistyy
1926	Albanian ja Jugoslavian rajasopimus jakaa albaanit
1944	Tito vapauttaa Jugoslavian ja Albanian, Kosovo Jugoslavialle
1963	Kosovo saa autonomian Serbiassa
1974	Kosovo saa autonomian Serbiassa
1989	Milosevic poistaa Kosovon autonomian
1991	Kosovon albaanit muodostavat varjohallituksen
1996	"Kosovon vapautusarmeija" UCK perustetaan Daytonin sopimuksen jälkeen
1998	Jugoslavian sisäministeriön poliisi iskee UCK:ta vastaan
1999	Naton operaatio Serbiaa vastaan
1999	Kosovo YK:n hallinnon alle, KFOR joukot Kosovoon
2000	Ensimmäiset paikallisvaalit
2001	Ensimmäiset presidentin- ja parlamenttivaalit

Milosevic määräsi sisäministeriön joukot (MUP) lyömään UCK:n, joka pyrki muuttamaan taktiikkansa alueelliseksi puolustukseksi ja piti tukialueinaan kyliä. Samalla UCK julistautui lailliseksi armeijaksi.

Taistelut kiihtyivät kevään kuluessa, ja elokuussa YK:n turvallisuusneuvosto laati päätöslauselman 1199, jota Milosevic lupasi noudattaa. Päätöslauselman mukaan toimet siviiliväestöä vastaan tulee lopettaa, sotarikolliset saattaa tuomittaviksi, lievittää inhimillistä hätää ja pyrkiä poliittiseen ratkaisuun. Tästä huolimatta taistelut jatkuivat Milosevicin perustellessa toimia terrorismin kitkemisellä. NATO:n uhkaus ilmaiskuista sai Milosevicin viime hetkellä allekirjoittamaan sopimuksen kansainvälisten tarkkailijoiden sijoittamisesta Kosovoon. Heidän oletettiin paljastavan UCK:n terrorismi kansainväliselle yhteisölle. Kahden edellisen vuoden aikana oli surmattu yli 150 poliisia sekä lukuisia siviilejä kaikista etnisistä ryhmistä. ETYJ:n todentamismission (KVM, Kosovo Verification Mission) määrävahvuuden tuli olla 2000, mutta vain 1400 ehti alueelle. Tarkkailijoiden tehtävä oli tulitauon ja kansainvälisten sopimusten noudattamisen valvominen. Tarkkailijoiden tulo vähensi väkivaltaa hetkeksi.

NATO:n pommitukset

Tammikuussa 1999 UCK:n toiminta kiihtyi jälleen. MUP ja VJ (Jugoslavian armeija) ryhtyivät väkivaltaisiin vastatoimiin. Vastatoimissa surmattiin muun muassa Racakin kylässä 45 ihmistä 15. tammikuuta. Tapahtuma sai valtavasti kansainvälistä julkisuutta ja lisäsi painostusta Kosovon tilanteen ratkaisemiseksi. Osapuolet neuvottelivat Ranskan Rambouillet'ssa 7. - 25.2. Voimakkaista painostusyrityksistä huolimatta ratkaisua ei löytynyt. Neuvottelun aikana osapuolet pidättyivät pääosin väkivallasta. Niiden katkettua tilanne kiristyi uudelleen.

Serbiosapuoli ei enää välittänyt ETYJ:n paikallaolosta. Sen joukkojen määrä ja aktiivisuus lisääntyi. Neuvotteluja jatkettiin Pariisissa maaliskuussa. Albaniosapuoli hyväksyi Rambouillet'n sopimuksen mutta serbit eivät. NATO oli ilmoittanut ryhtyvänsä toimenpiteisiin, mikäli sopimusta ei synny.

NATO aloitti 24.3. Allied Force -nimellä kutsutun ilmasodan, joka kevään kuluessa voimistui ja ulottui koko entisen Jugoslavian alueelle. Entinen Jugoslavia ja KFOR allekirjoittivat 9.6. rauhansopimuksen. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244 mukaisesti pommitukset lopetettiin, serbijoukot poistuivat Kosovosta ja NATO-johtoiset KFOR-joukot miehittivät maan. Talven ja kevään aikana oli yli miljoona albaania paennut kodeistaan Albaniaan, Makedoniaan ja Montenegroon. Osa pakolaisista siirrettiin kolmansiin maihin.

KFOR

Kosovo Force, YK:n valtuuttama monikansallinen NATO:n johtama rauhanturvaoperaatio

Toiminta-alue: Kosovon maakunta Serbiassa.

Esikunta: Pristina

Aloitettu: Kesäkuussa 1999

Operaation vahvuus: 17 000 henkilöä

Suomalaisia: 400

Osallistuvia maita: 35

UNMIK

United Nations Mission in Kosovo

YK:n johtama operaatio, Kosovon väliaikainen siviilihallinto

Toiminta-alue: Kosovon maakunta Serbia ja Montenegrossa

Esikunta: Pristina

Aloitettu: 1999

Suomalaisia: 2 yhteysupseeria

Ei-sotilaallisissa tehtävissä paljon suomalaisia esim. poliiseja ja virkamiehiä

Lähde: <http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operatiot/kosovo.dps>

Kosovon muuttuva tilanne

Perjantai 30.11.2007 klo 11.30–12.30, ravintola Gustus & Vera

• Alustajat:

- **OLLI REHN**, EU:n laajentumisesta vastaava komission jäsen
- **ARTO RÄTY**, kenraalimajuri
- **HEINI UTUNEN ZIV**, EU:n alueiden komitean vaalitarkkailijaryhmän jäsen

Puheenjohtaja:

Karina Jutila, johtaja, Ajatuspaja e2

Järjestäjät:

Ajatuspaja e2, Aleksanteri-instituutti, Neuvosto Oy

Olli Rehn: Voisin ensin kertoa muutaman sanan siitä, missä tällä hetkellä mennään Bosnia-Hertsegovinan poliittisen kriisin ratkaisemisen osalta. Kosovo on tietysti Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta hyvin tärkeä testitapaus. Se on tärkeä itsessään Länsi-Balkanin vakauden ja Euroopan turvallisuuden kannalta, mutta samalla se on myös tärkeä testi siitä, miten Euroopan unioni kykenee edelleen vahvistamaan yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja yhdistämään sekä siviili- että sotilaallisen kriisinhallinnan keinoja, samoin kuin tietysti siitä millä tavalla EU:n laajentumispolitiikka, koska koko Länsi-Balkanin alueella EU-jäsenyyden perspektiivi ja se on ollut se kannustin, joka on pitänyt tuota aluetta rauhanomaisella ja uudistushakuisella raiteella viimeiset 5-10 vuotta.

Kosovo on tietysti ajankohtainen asia, mutta on hyvä muistaa myös koko kokouksen historia sen takia, että nykytilannetta ei voida ymmärtää ilman historiaa. En mene vuoteen 1389 ja Kosovo Poljen taisteluun, vaikka se on hyvin paljon esille serbialaisessa mediassa. Sen sijaan muistutan siitä, mistä nämä Kosovon sodan tapahtumat saivat alkunsa. Eli taustalla oli 1980-luvun albaanien kokemaa aika pitkä sortokausi ja sen jälkeen sitten vuonna 1989 Slobodan Milosevic lakkautti Kosovon perustuslaillisen autonomian. Näiden tapahtumien jälkeen Kosovossa ensin turvauduttiin passiiviseen vastarintaan ja sen jälkeen siirryttiin sitten aktiiviseen vastarintaan. Kaikki tämä johti hyvin vakavaan konfliktiin, sotatoimiin ja etnisiin puhdistuksiin, jotka sitten päättyivät vuonna 1999 kansainvälisen yhteisön, lähinnä Naton suorittamaan interventioon humanitaarisen intervention jälkeen, mikä päättyi presidentti Martti Ahtisaaren johtamaan sovittelutyöhön keväällä ja kesällä 1999. Tätä taustaa vasten pitää Kosovoa tarkastella. On nyt syytä todeta, että status quo ei ole kestävä ratkaisu. Kosovo on poliittisessa patti-tilanteessa ja taloudellisessa umpikujassa. Työttömyys on n. 40–50 %:n luokkaa, virallisten tilastojen mukaan ehkä todellisuudessa vielä suurempi. Nyt keväällä Martti Ahtisaaren puolentoista vuoden jälkeen tekemä suunnitelma Kosovon valtiollisen aseman ratkaisemiseksi kaatui Venäjän vastustukseen YK:n turvallisuusneuvostossa lähinnä siihen, että Venäjä uhkasi käyttää yksipuolisesti veto-oikeutta. Sen jälkeen päädyttiin sitten tähän viimeiseen neuvottelukierrokseen, jota on viety eteenpäin kansainvälisen troikan johdolla, jossa Euroopan unionin edustajana on Saksan Lontoon suurlähettiläs Wolfgang Issinger, hyvin kokenut eurooppalainen diplomaatti.

Miten tästä eteenpäin – esitän muutaman näkökohdan tästä ja hahmottelen sitä, millä tavalla Kosovon aseman pitäisi ratkaista. Ensinnäkin Euroopan unionin puolelta on selvää, että me olemme valmiit kääntämään jokaisen kiven ja enemmänkin neuvotteluratkaisun saavuttamiseksi. Odotamme tätä myös kummaltakin osapuolelta ja muilta kansainvälisen yhteisön partnereilta. Valitettavasti Badenissa Itävallassa tällä

viikolla pidetyt loppusuoran neuvottelut näyttävät nyt epäonnistuneen. Tällä hetkellä troikka Issingerin johdolla arvioi sitä, millä tavalla se raportoi 10. joulukuuta mennessä YK:n turvallisuusneuvostolle. Tätä työ ei ole kuitenkaan mennyt hukkaan, tämä on jo tähän asti vahvistanut luottamusta Belgradin ja Pristinän välillä ja sitä kautta luonut edellytyksiä niiden väliseen parempaan yhteyteen ja keskinäiseen kommunikointiin. Samalla tämä prosessi on osaltaan vahvistanut Euroopan unionin yhtenäisyyttä Kosovon aseman ratkaisemisen osalta. EU on valmis kantamaan vastuun Kosovon siviilihallinnon kehittämistä ja kansainvälisestä läsnäolosta. Nämä valmistelut ovat jo niin pitkällä, että olemme valmiit lähettämään tietyllä ajanjaksolla varsin pian statuksen selviämisen jälkeen noin 1700 poliisia, tuomaria ja poliisien ja tuomarien kouluttajaa Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mission nimellä kulkevassa hallintojärjestelyssä. Tämän lisäksi kansainväliseen hallintoon on tarkoitus lähettää 250–300 henkeä, eli puhutaan kaiken kaikkiaan selvästi yli 1500:n ja ehkä lähemmäksi 2000 hengen siviilikriisinhallintaoperaatiosta, joka on kaikkien aikojen suurin eurooppalainen siviilikriisinhallinnan operaatio. Seuraaville vuosille on parisataa miljoonaa euroa lisää suunnattu tähän tarkoitukseen. Meillä on myös budjettivarat jo hoidossa. Toisin sanoen, sinä päivänä kun Kosovon asemasta tehdään ratkaisu, EU on valmis kantamaan oman vastuunsa siviilikriisinhallinnasta, ja sen rinnalla Nato, jossa tietysti EU-mailla on hyvin keskeinen rooli, pohtii KFOR joukkojen tuomista huolehtimaan sotilaallisesta turvallisuudesta. Siinä mielessä EU ja Nato työskentelevät käsi kädessä vakauden ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Nyt on tärkeää, että kumpikin osapuoli kunnioittaa sitoumuksiaan rauhanomaiseen ratkaisuun ja välttää yllyttämästä väkivaltaan. Olisi tärkeää, että kumpikin osapuoli – sekä Belgrad että Pristina – sitoutuu hallittuun ja monenkeskiseen neuvotteluprosessiin, joka on EU-vetoinen loppuun asti. Olen aika varma siitä, että monet elementit Martti Ahtisaaren suunnitelmasta, varsinkin vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen samoin kuin kulttuurisen ja uskonnollisen perinnön suojeleminen, tulevat nousemaan hyvin vahvasti esille tässä neuvottelujen loppusuoralla, joita tosiaan Euroopan unioni vetää.

Viestini eri yhteyksissä sekä Belgradiin että Pristinaan on ollut se, että muistakaa se, että Länsi-Balkanilla on Eurooppalainen perspektiivi, joka tarkoittaa pitkällä aikavälillä myös jäsenyyttä Euroopan unionissa. Kosovosta ei tule Yhdysvaltain 51. osavaltiota, eikä Serbiakaan kaiketi aio olla osa Venäjän federaatiota. Jos aikoo osaksi yhteistä eurooppalaista perhettä, silloin tulee ratkaista myös Kosovon asema niiden periaatteiden mukaan, joita Euroopassa noudatetaan. Niihin kuuluvat vapaus sodan sijaan ja konfliktien rauhanomainen ratkaisu. Näiden periaatteiden mukaan Kosovon aseman pitäisi todellakin ratkaista.

Muutama sana Serbiasta ja Bosniasta, koska ne liittyvät Länsi-Balkanin turvallisuustilanteeseen ja siihen kokonaisuuteen. Serbian kanssa on vastikään valmisteltu lähentymissopimusta, joka on ensimmäinen askel kohti Euroopan Unioni jäsenyyttä. Jos Serbia kykenee täyteen yhteistyöhön sotarikostuomioistuimen kanssa, olemme valmiit viimeistään tammikuun alkupuolella allekirjoittamaan lähentymissopimuksen joulukuun kuluessa tai tammikuun alkupuolella. EU on tiukasti sitoutunut Serbian eurooppalaiseen perspektiiviin ja valmistaa lähentymissopimuksen, kunhan Serbia osaltaan on valmis siihen täyttämään nämä keskeiset ehdot.

Bosnia-Hertsegovinassa on koettu hyvin vaikea poliittinen kriisi kumuloituvasti viimeisen vuoden aikana. Se on vaikeutunut tässä viimeisten viikkojen ja kuukausien kuluessa. Siinä on kyse aika pitkälle tuon maan tulevaisuudesta yhteisenä valtiorakenteena, ja siihen liittyen poliisihallinnon uudistamisesta, joka on ehto EU:n lähentymissopimuksen allekirjoittamiselle. Nyt kansainvälisen yhteisön ja EU:n edustajan Miroslav Lajcakin eräiden toimenpiteiden jälkeen, jolloin hän tähtäsi aivan oikein valtion toimintakyvyn vahvistamiseen, Serbitasavallan edustajat vetäytyivät

Bosnia-Hertsegovinan yhteisistä instituutioista. Tätä kriisiä on pyritty ratkaisemaan päivien ja viimeisten viikkojen kuluessa. Huomenna lauantaina (1.12.2007) on takaraja tämän kriisin selvittämiseksi. Miroslav Lajcak joutuu harkitsemaan seuraavia toimenpiteitä. Nyt on onneksi edistytty aika intensiivisten neuvottelujen ja puhelinkeskustelujen jälkeen tällä viikolla niin, että itse asiassa eilen sain tekstiviestin, jossa kabinetti jäsen kertoi siitä, että Lajcak on hyvin pitkälle kyennyt nyt saamaan aikaiseksi sopuratkaisun Serbitasavallan ja muslimi-kroaattifederaation edustajien välillä. Juuri tällä hetkellä Suomen aikaa kello yksitoista Bosnia-Hertsegovinan parlamentin on ollut määrä ratifioida tämä eilen aikaan saatu poliittinen sopimus. Kunhan näin käy, niin olen lähdössä maanantaiksi ja tiistaiksi Sarajevoon. Käyn maanantaina neuvottelut Bosnia-Hertsegovinan presidentin ja hallituksen kanssa sekä kaikkien puoluejohtajien kanssa. Jos nämä neuvottelut johtavat riittäviin tuloksiin poliisiuudistuksen osalta - niin kuin oletan - pystyemme panemaan puumerkin torstaina Bosnia-Hertsegovinan ja Euroopan unionin väliseen lähentymissopimukseen. Portugal tulee olemaan myös vahvasti paikalla puheenjohtajanaan ja Javier Solana EU:n ulkopolitiikan korkeana edustajana tulee myös ilmeisesti olemaan paikalla tilaisuudessa. Tämä on tietysti hyvin koskettava hetki itse kullekin, ei vähiten sen takia, että olin 1990-luvun alkupuolella Bosnia-Hertsegovinan sodan aikana tuon maan Eurooppa-neuvoston jäsenyyden raportoija. Toivon todellakin, että nyt päästään sellaiseen poliittiseen sovintoon, että kykenemme tiistaina panemaan puumerkin tähän Bosnia-Hertsegovinan lähentymissopimukseen. Jos näin käy, niin ensi vuoden kuluessa meillä on kaikkien tuon alueen maiden kanssa lähentymissopimukset voimassa. Sekin osoittaa sitä, miten vahvasti Euroopan unioni on sitoutunut tuon alueen vetämiseen kohti unionin jäsenyyttä.

Heini Utunen Ziv: Terveisiä Kosovosta, josta olen viime keskiviikkona palannut ja menen vielä ensi keskiviikkona vaalien toiselle kierrokselle [vaalitarkkailijaksi]. Siellä järjestettiin siis 17.11. kolmet vaalit, provinssin parlamentin vaalit, paikallisvaalit ja ensimmäistä kertaa suorat pormestarin vaalit. Vaaleja leimasi laaja apatia albaaniväestön keskuudessa, äänestysaktiivisuus oli reilut 40 %. Nämä olivat viidennet vaalit sodanjälkeisessä Kosovossa ja äänestysaktiivisuus on laskenut koko ajan, serbialueilla oli totaaliboikotti. Kosovon noin kahden miljoonan väestöstä 7 % on serbejä. Tarkkoja lukuja ei ole kenenkään tiedossa, koska väestörekisterit eivät ole kunnossa. Oli myös tällaisia tapauksia, että ehdokkaina oli henkilöitä, varsinkin naisia, jotka olivat jo kuolleita, koska kansainvälisen yhteisön, Etyjin ja YK:n suorittamissa vaaleissa oltiin tehty tällainen pakote, että joka kolmannen ehdokkaan ja joka kolmannen valitun on oltava vähemmän edustetusta sukupuolesta. Ovelat albaanit ratkaisivat tämän niin, että laitettiin ehdolle ehdokkaita, jotka eivät ole enää edes olemassakaan. Ääritapaus, mutta näitä oli. Myöskään äänestäjien rekisterit eivät ole siellä millään tavalla ajan tasalla, esimerkiksi tammikuussa 2006 kuollut presidentti Ibrahim Rugova oli vielä äänioikeutettujen joukossa. Vaalit menivät kaiken kaikkiaan kansainvälisen tarkkailun, joka me EU:n edustajat Euroopan neuvoston joukoissa suoritimme, kannalta ongelmitta. Virheitä, petoksia tai vaalivilppiä ei ollut. On tietysti huomattava, että Kosovo provinssina ei pysty omaa yhteiskuntaansa millään tavalla hoitamaan, ei vaalijärjestelmiä, ei julkista sektoria, ei hallinnointia. Kansainvälinen yhteisö, eri tahot jotka siellä ovat paikan päällä pyörittävät koko provinssia. Nyt tietysti vaalien aikana kaikki albaanipuolueet, pääpuolueet ovat kampanjoineet laajalla itsenäisyysasteella, mutta en tiedä mikä se itsenäisyydenaste voisi olla. Monistakaan tehtävistä ei siinä yhteiskunnassa omin joukoin ja omin voimin ja osaamisella selvitä. Tällainen omistajuus näistä vaaleistakin puuttui kokonaan. Albaanipuolueet toki kampanjoivat laajasti ja suuresti. Rahaa käytettiin enemmän kuin koskaan näihin kampanjoihin, se oli hyvin näkyvä ja suuri kampanja.

Tämä Kosovon serbien boikotti näitä vaaleja kohtaan johtui siitä, että Belgradista tuli selkeät ohjeet, että Kosovon serbit (n. 120 000 äänioikeutettua) eivät saa asettua ehdolle, eivät saa toimia vaalilautakunnissa, eivätkä varsinkaan äänestää. Puolitoista-

kaksi viikkoa sitten äänestyspäivän aamuna mennessäsi turvasaattueen, amerikkalaisen ja venäläisen sotilaan kanssa panssariautolla sinne pohjoiselle alueelle, Mitrovican pohjoispuolelle, oli tällainen tilanne Svetsanin pikkukaupungissa, että erään pormestariehdokkaaksi uskaltautuneen serbin talo, autotalli ja auto oli räjäytetty edellisenä yönä osoituksena siitä, että serbit eivät ole näissä vaaleissa ehdolla eivätkä niihin osallistu. Ne vähäisetkin näistä vaaleista kiinnostuneet serbit Kosovossa eivät pystyneet siis osallistumaan. Kadunkulmissa oli tietysti isot määrät KFOR:n sotilaita, mutta sitten myös paikallisia Kosovon sotajoukkoja niin paljon, ettei näille muutamille avoinna olleille äänestyspaikoille kukaan äänestäjä olisi edes uskaltanut tulla. Äänestysprosentti olikin hyvin alhainen.

Kansainvälinen yhteisö eli ETYJ ja YK, jotka nämä vaalit käytännössä järjestivät, kuitenkin auttoi täällä serbialueillakin asuvia äänestäjiä siten, ajelivat kuorma-autoilla maaseudulla niissä olosuhteissa, mihin nyt sattui pääsemäänkään. Edellisenä yönä oli satanut puoli metriä lunta, luonnonvoimatkin näyttivät olevan näitä vaaleja vastaan. Autot keräilivät äänestäjiä ja ääniä sieltä maaseudulta, ja jotkut bosniakit ja Kosovon albaanit kyllä uskaltautuivat näiden rekka-autojen lavoilla äänestämään. Erikoinen ilmentymä tällaisena vaalilautakuntana oli nähdä kansainvälinen sotilasjoukko siellä lavalla ottamassa ääniä vastaan, mutta kyllä nämäkin äänestyspisteet tarkastettiin ja kyllä se ihan hyvin meni.

Näissä vaaleissahan valta vaihtui siten, että aiemman pääoppositiopuolueen PDK:n Kosovon demokraattisen puolueen johtaja Hashim Thaçi voitti vaalit ja pääministeriys odottaa. Hänen kantava vaaliteemansa oli Kosovon itsenäisyys, ja hänellä on valmius jopa yksipuolisesti julistaa tämä itsenäisyys. Tämä on kysymys, jota kansainväliset järjestöt paikan päällä eivät pysty millään tavalla hyväksymään. Eikä tietenkään tämän troikankaan tuloksista vielä tiedetä, että miten nämä neuvottelut menevät. Selvää kuitenkin on, että albaanipuolueiden joukossa on yksimielisyys siitä, että nämä ovat tulevan itsenäisen Kosovon parlamenttivaalit, ei niinkään provinssin parlamenttivaalit. Henki oli hyvin tällainen ja se tietysti aiheutti sen, että serbit Belgradissa olivat hyvin vastaan näitä vaaleja. Vaikutti myös siihen, että näissä kunnallisvaaleissa ja pormestarinvaaleissa osallistuminen jäi todella olemattomaksi siellä serbialueella ja myös joka tavalla vaikeutti paikallisenkin demokratian kehittymistä näillä alueilla. Nyt toisella kierroksella ensi viikon lauantaina sitten niissä kunnissa, joihin pormestaria ei ole vielä valittu, suoritetaan vaali. Jos joissakin kunnissa ei vielä ole käynyt riittävä väkimäärä äänestämässä, niin tarjotaan mahdollisuutta käydä vielä äänestämässä, mutta se ei nähtävästi tule toteutumaan.

Isoin ongelma vaalien teknisissä järjestelyissä oli se, että kaikki tehokkaat kansainväliset joukot olivat tehneet vaaleista niin monimutkaiset, että yksi äänestäjä oli äänestysuurnalla noin 25 minuuttia suorittamassa äänestystoimenpidettä. Se on kenelle tahansa pitkä aika, siinä kynä tärisee kädessä ja miettii, että mitenköhän tämä menee. Nämä olivat monimutkaiset kolme vaalia, avoimet listavaalit ja sitten puoluevaalit, molemmat kaikissa näissä äänestyksissä. Voisi sanoa, että tämä oli vaalitavan irvikuva. Siinä vaiheessa kun Kosovo itse järjestää omat vaalinsa, niin miettii sellaisen vaalitavan, joka on heille sopiva, eikä tällaisia pakkokiintiöjärjestelmiä tai muuta edes ota käyttöön.

Tällaisissa merkeissä siellä elellään ja tietysti väestö on sillä tavalla hyvin kahtia jakautunut, että provinssin parlamenttissakin on paikat näille serbeille. Sadastakahdestakymmenestä parlamenttipaikasta sata paikka on varattu albaaneille, kymmenen serbeille ja kymmenen lopuille vähemmistöille, kuten romaneille, turkkilaisille, bosniakeille. Nyt katsotaan miten tämä parlamentti sitten muodostuu. Ääntenlasku on vielä osin kesken, koska vaalitapa oli niin monimutkainen, ettei kukaan tiedä tarkalleen miten ääniä lasketaan. Tällaisissa merkeissä mennään, mutta demokratia on kuitenkin toiminut niiltä osin, aktiivisuus oli tosin hyvin alhaista.

Arto Rätty: Oma taustani on se, että olin Kosovossa pataljoonan komentajana sodan jälkeen. Alue, jossa toimin oli Lipljan, jossa oli noin 100 000 asukasta. Sillä alueella on 13 000 serbiä ja romania. Tämä alue oli silloin ilman hallintoa, ilman mitään tukea, millä se yhteiskunta olisi pyörinyt. Eli tehtävät vaihtelivat alkaen syntymätodistuksista päättyen rakennuslupiin ja turvallisuuden järjestelyyn. Nyt kun katson tätä tilannetta kahdeksan vuoden jälkeen, on pakko sanoa, ettei hirveän suurta kehitystä yhteiskunnallisesti ei Kosovossa valitettavasti ole tapahtunut, vaikka se näyttää päällisin puolin paljon rauhallisemmalta kuin aikaisemmin. Yhteiskunta ei ole kehittynyt sillä tavalla kuin me itse täällä näemme yhteiskunnan kehittymisen. Yksi syy on tietysti kansainväliset yhteisöt, NGO:t ja näiden toiminta. Mielellään tuemme tätä aluetta tekemällä heidän puolestaan töitä, emmekä pakota paikallista väestöä ottamaan sitä aluetta omiin käsiinsä. Pitää muistaa, että Kosovo ei ole kansakunta sillä tavalla kuin me ajattelemme kansakuntaa. Se on klaaniyhteisö, jossa perheet ovat ydintekijä. Valitettavasti useat näistä perheistä ovat tavalla tai toisella liitoksissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Tämä tekee lähtökohdasta erittäin vaikean. Toinen on tietysti se, että alkuvaiheessa EU:n otteet eivät olleet kovin voimakkaita ja sitä yhteiskuntaa eteenpäin vieviä. On hieno kuulla, että meillä on valmius lähettää laaja siviilimissio. Pitää muistaa tietysti, että turvallisuuden kannalta ulkopuolinen poliisijärjestelmä, vaikka se tukee paikallista, ei koskaan pysty hoitamaan pysty hoitamaan organisoidun rikollisuuden juuria pois, vaan se pitää tapahtua siellä asuvien asiantuntijoiden, poliisien ja viranomaisten kautta. Me emme pääse kiinni siihen järjestelmään muuten. Tässä mielessä on tietysti haasteita edessä. Turvallisuuden kannalta en usko, että Kosovon nykytilanne tai sitten yksipuolinen itsenäistymisjulistus, tapahtuu se sitten tänä vuonna tai ensi vuoden alussa, aiheuttaisi serbien suunnasta mitään sotilaallista reaktiota. Toinen asia sitten erikseen on se, miten Serbiassa tällä hetkellä olevat ääriliikkeet toimivat. Ne saattavat aiheuttaa paikallisia ongelmia, myöskin tuolla Kosovon sisällä tapahtuvia ongelmia. En usko, että ne ovat ratkaisevia. KFOR ja kansainvälinen yhteisö ovat erittäin valmistautuneita tähän turvallisuustilanteeseen. Siellä harjoitellaan jatkuvasti, ja KFOR:n vahvuus on pudonnut alun 50 000:sta nyt noin 16 000:een. Siitä huolimatta sen ote ja luotettavuus ovat erittäin korkealla. Paikallinen väestö uskoo ja luotta tähän järjestelmään. Serbien suunnassa ei ole ollut väkivaltaista toimintaa odotettavissa kokonaisuudessaan Kosovon suuntaan. Kosovon sisällä on selvää, että voi olla pieniä, jopa isoja kansanjoukkoja liikkeelle saavia mielenosoituksia, ellei itsenäistymisjulistusta tule. Jos se tulee, niin siitä huolimatta saattaa syntyä tällaisia reaktioita. Uskon niidenkin olevan hallittavissa. Tällä kertaa kansainvälinen yhteisö on ehkä paremmin asiaan valmistautunut kuin edelliseen suuren mielenosoituksen aikana. Tässä mielessä tilanne on mielestäni kohtuullisen hyvä.

Uhkia, joita tilanteeseen yleisesti liittyy, ovat nämä kansannousut tai mielenosoitukset, väkivaltaiset toimenpiteet siellä alueella. Yleensä ne kohdistuvat aina etnisiin vähemmistöihin, se on se lähtökohta. Pitää muistaa, että kun Nato tuli Kosovoon, niin sen tehtävä alun perin oli pitää huolta siitä, että Serbit lopettavat aseellisen toimintansa ja kaiken liikkeen, joka kohdistuu albaanivähemmistöä vastaan. Siitä päivästä, kun alueella ryhmitettiin se 50 000, niin tehtävä kääntyi pääläelleen. Joukoista tuli käytännössä alueella olevien serbivähemmistöjen suojelijoita. Sitä työtä siellä on tehty siitä lähtien. Tämä ehkä kuvastaa albaaniväestön ääriliikkeiden ymmärtämättömyyttä siitä, että heidän olisi pitänyt hyväksyä kansainvälinen apu ja ottaa se vastaa iloisesti, eikä lähteä koston kierteeseen. Nyt tilanne on kuitenkin aika rauhallinen ja hyvä.

Olin pari kuukautta sitten Prahassa, jossa valmisteltiin Kosovon turvallisuusneuvoston lainsäädännöllistä pohjaa ja kokoonpanoa. Siellä tapasin näitä poliittisten puolueiden ja ministerien erityisavustajia, myös presidentin erityisavustajan. Heidän kanssa keskusteltiin siitä, pystyykö poliittinen johto pidättäytymään toimenpiteistä, mikäli tässä ei päästä lopputulokseen joulukuussa. Vastaus oli, että ehdottomasti pystyy. Jos olen

oikein ymmärtänyt, niin myös [Kosovon demokraattisen puolueen (PDK) puheenjohtaja Hashim] Thaçi on aika selkeästi ilmaissut, ettei hän aio ryhtyä toimenpiteisiin, elleivät itsenäistymispyrkimykset onnistu joulukuussa, vaan pystyy pidättelemään sinne ensi vuoden puolelle. Aikataulu on kriittinen kysymys, että miten nopeasti tämä julistautuminen yksipuolisesti tai sitten ulkopuolelta onnistuu.

Venäjän osalta en usko tällä hetkellä, että Venäjä mihinkään toimenpiteisiin ryhtyy. Venäjä todennäköisesti käyttää sitä veto-oikeuttaan jälleen tuolla turvallisuusneuvostossa, ei ainakaan mitään muutostekijöitä ole näkyvissä sen suhteen. Mutta en usko, että Venäjä ryhtyy mihinkään toimenpiteisiin asian suhteen, se on poliittista peliä tällä hetkellä.

Suomen osalta meillä on alueella tällä hetkellä noin 400 sotilasta, ja otamme keskisen yhtymän johtovastuun ensi kesänä. Se on kriittisin alue, se on Pristinän ympäröimä alue. Jos jotain tapahtuu, Suomen joukkue on kyllä aika tiukassa paikassa alueella.

Tilanne on ollut kahdeksan vuotta suunnilleen samanlainen ja valitettavasti samanlainen, koska minusta Eurooppa ja maailma menetti hetkensä silloin 1999 ja 2000 alussa. Silloin olisi pitänyt saattaa status päätökseen. Luin oman päätösraporttini alueelta v. 2000. Ainut mihin päädyin siinä oli se, että Kosovon status pitää päättää eilen, jos me haluamme, että alueella saadaan jotain tuloksia aikaan. Se oli vuonna 2000. Olen katsonut meidän sotilaidemme raportteja sen jälkeen, jotka ovat tulleet sieltä pois. Kaikilla on sama johtopäätös: status on kaiken a ja o. Koko asia liittyy statukseen. Taustalla pitää muistaa se, että Kosovolla ei ole sellaisia kansakunnan perusrakenteita olemassa eikä edes arvomaailmaa, joka normaalisti kansakunnilla on kun se itsenäistyy ja lähtee toimimaan kansakuntana. Eli on pitkä tie vielä kuljettavana siitä päivästä, jolloin itsenäisyysjulistus on annettu ja siitä on päästy jonkinlaiseen kansainväliseen sopimukseen. Eli prosessi ei pääty tähän, vaan se jatkuu vielä vuosia eteenpäin.

Karina Jutila: Kiitoksia ja nyt hyvä yleisö kysymyksiä.

Kimmo Collander: Minulla olisi kaksi turhankin laajaa kysymystä, ensimmäinen sotasyällisyys tai sotarikollisuus. Onko tämä vastaavanlainen ongelma jossain määrin Bosniassa tai Kosovossa? Toinen on, miten talous saadaan jaloilleen tällaisella alueella, missä taloudellinen toiminta on jotakuinkin jumissa, ulkopuolisen avun varassa.

Antti Kaikkonen: Tässä voi hyvinkin pian olla tilanne, jossa Kosovo päättää julistautua itsenäiseksi ja muun maailman pitää miettiä miten siihen suhtaudutaan. Komissaarilta kysyisin, että pystyykö EU tässä yhtenäiseen kannan muodostukseen. Eikö Suomen olisi syytä olla tukemassa kuitenkin Kosovon itsenäisyyttä?

Krista Berglund: Ahtisaaren suunnitelmassa Kosovolle annetaan suvereenisuus. Väitteeni on se, että länsimainen yhteiskunta on ruokkinut tätä mitä on tähän asti tapahtunut sillä tavalla, että koska nykymaailmassa tällainen etninen separatismi on kansallisvaltion perusteena äärimmäisen harvoin, koska tiedämme että siitä tulee vaikeuksia. Osa on kärsinyt johdonmukaista sortoa ja sen takia Kosovon nykyinen johto haluaa mahdollisimman tehokkaasti käyttää hyväksi tätä argumenttia, ja edelleenkin pyrkii siihen etniseen puhdistukseen. Sitten kun Serbialle esitetään näitä ehtoja EU-jäsenyyteen ja komissaari korosti, että siinä on vaatimuksia ja edellytyksiä, niin eikö myöskin Kosovon johdolle, joka viime kädessä on se vastuullinen, pidä esittää vaatimuksia ja kovia ehtoja.

Olli Rehn: Nämä kaikki kysymykset klikkautuvat enemmän tai vähemmän toisiinsa. Kimmo Collanderin kysymys sotasyällisistä, joka itse asiassa liittyy myös tähän Krista

Berglundin pohdiskeluun, kummassakin sekä Serbiassa Kosovon albaanien keskuudessa että Serbian, siis käytännössä aika pitkälti Jugoslavian armeijan keskuudessa on löydetty sotarikollisia. Näitä vastaan Haagin sotarikostuomioistuin on nostanut syytteitä. Useita prosesseja on käynnissä ja mm. Kosovon yhden vaiheen pääministeri Ramush Haradinaj kuuluu näiden epäiltyjen sotarikollisten joukkoon, ts. häntä kohtaan on prosessi käynnissä. Vastaavasti Serbian puolelta useita kenraaleita tai muita lähinnä sotilaita on saatettu oikeuden eteen, aika pitkälti sen takia, että tämä on ollut nimenomaan EU:n jäsenyyden, ensi vaiheessa lähentymissopimuksen neuvottelemisen edellytys. Ne ovat olleet vaikeita ratkaisuja molemmille, kosovolaisille ja serbeille, mutta välttämättömiä sovinnon rakentamiseksi ja oikeuden toteutumiseksi. Koskien talouden kehitystä Kosovossa, Arto Rätty sanoi hyvin, että on välttämätöntä ratkaista ensin status ja luoda oikeudellinen perusta myös talouden ja yhteiskunnan kehitykselle niin kauan kuin omistussuhteet ovat epäselviä, niin kauan kuin maassa ei ole kunnolla toimivaa oikeuslaitosta ja tuomiolaitosta. Tämä tietysti tarkoittaa sitä, että yrittäjyyden ja yleensä taloudellisen toiminnan edellytykset ovat aika heikoissa kantimissa. Se on näkynyt Kosovon kehityksessä viimeisten vuosien aikana, eli ns. virallinen talous on kehittynyt hitaasti, työttömyys on hyvin korkealla ja vastaavasti taas harmaaseen talouteen ja myös järjestäytyneeseen rikollisuuteen löytyy sitten vastaavasti tekijöitä ja puhtia. Toinen tärkeä tekijä on jäsenyys kansainvälisissä rahoituslaitoksissa, joka myöskin riippuu statuksesta, siitä että Kosovolle määritellään valtiollinen asema, jotta se pystyy työskentelemään kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa sopimussuhteessa. Senkin takia statuksen selkeä ratkaiseminen hyvin pian on välttämätöntä.

Antti Kaikkosen kysymys itsenäisyysjulistuksesta ja siitä, miten siihen pitäisi suhtautua, on varmasti kysymyksenä perusteltu. Mutta nyt on tärkeää, että kumpikin osapuoli pyrkii yhdessä EU:n kanssa hakemaan ratkaisua tähän asiaan, mielellään tietenkin YK:n turvallisuusneuvoston kautta ja sen pysyvien jäsenten ja muiden jäsenten kanssa. Mutta kuitenkin niin, että kun kumpikin, sekä Serbia että Kosovo, näkevät tulevaisuutensa EU:ssa. Kaiken järjen mukaan heidän tulisi kuunnella silloin erityisen herkällä korvalla sitä, minkälaisia näkökohtia EU esittää Kosovon aseman ratkaisemisesta ja sen jälkihuollosta. Sen takia olemme osaltaan viestittäneet Kosovon johdolle Pristinaan, että on parempi todellakin hakea ratkaisua hallitummin ja monenkeskisen neuvotteluprosessin tuloksena, eikä hätäillä yksipuolisten toimenpiteiden kanssa. Tähän liittyy yksi hyvin tärkeä seikka: ne, jotka ovat siinä tilanteessa hyvin huolellisesti seuraa, kannustaa ja varmistaa, että Kosovo panee toimeen Ahtisaaren suunnitelman keskeisiä osia koskien nimenomaan vähemmistöjen suojelua ja sentralisaatiotoimenpiteiden edistämistä, mikä liittyy vähemmistöjen asemaan, samoin kuin kulttuurisen ja uskonnollisen perinnön varjelemiseen.

Eli tämä prosessi päättyy 10. joulukuuta. Monenkeskisessä neuvottelukunnassa se ei suinkaan pääty siihen. Meidän tavoitteemme on se, että Javier Solanan, Wolfgang Issingerin ja tietenkin kaikkien jäsenvaltioiden kanssa yhteistyössä me pidämme tämän sellaisella vaihteella, että ratkaisu syntyy suhteellisen sovinnollisesti ja niin, että rauha ja vakaus säilyvät tuolla alueella.

Elikä viimeinen loppukaneetti tähän Krista Berglundin pohdintaan, se on ihan totta, että tässä on kyse Milosevicin perinnön selvittämisestä. Niin kuin Arto Rätty sanoi, olisi ollut kaikille parempi tehdä ratkaisut heti vuonna 1999. Tästä varmaan me kaikki kansainvälisessä yhteisössä opimme jotakin. Näin ei kuitenkaan tehty ja nyt tämä pesänselvitys on sitten Serbian demokraattien käsissä, jotka todellakin muodostivat Milosevicin vastaisen demokraattisen opposition 1990-luvulla. Jos me kuvittelemme, että olemme jotain tehneet kansanvallan ja oikeusvaltion puolesta, niin he ovat kyllä karaistuneita siinä työssä ja heitä pitää kunnioittaa. Sen takia EU tiiviisti, intensiivisesti tukee Serbian demokraattien ponnisteluja pitää Serbia eurooppalaisilla raiteilla ja

samalla käydä läpi tämä vaikea pesänselvitys, sekä Haagin sotarikostuomioistuimessa että toisaalta Kosovon aseman ratkaisemisen suhteen.

Tämä perspektiivi ei ole mikään kauppatavara. Serbia ei tule vaihtamaan Kosovoa nopeutettuun EU-jäsenyyteen, olisi väärin serbialaisia kohtaan kuvitella näin. Mutta kylläkin tämä auttaa suuntaamaan keskustelua kansallismielisestä menneisyydestä kohti eurooppalaista tulevaisuutta, mitä 70 % serbialaisista toivoo ja kansan laaja tuki on tämän tavoitteen takana.

Arto Rätty: Oikeastaan komissaari kyllä kattoi kaikki nämä kysymykset erittäin hyvin. Tässä on muutama asia, jonka ottaisin vielä esille. Suomi on selvästi viestittänyt, että se on Ahtisaaren suunnitelman takana ja tukee sen mukaisia esityksiä. Mitään muutahan emme tällä hetkellä voi tehdä. Emme voi lähteä yksipuolisesti esittämään Kosovolle itsenäisyyttä, emmekä mennä myös tunnustamaan sitä, ennen kuin tilanne etenee siihen pisteeseen. Tärkeämpää kuin se, mitä Suomi esittää, on se, että EU on yhtenäinen, miinus yksi tai kaksi valtiota. Pääosa EU:sta pitää saada yhtymään linjaan. Se on lähtökohta, koska muuten EU:lla ei ole voimaa toimia tämän ongelman ratkaisussa. Pitää muistaa, että me olemme periaatteessa kotipihalla hoitamassa asioita. Kyllä ne EU:n suuret haasteet löytyvät tuolta Lähi-idästä ja Afrikasta ja muualta, ne ovat niitä isoja haasteita. Tämä on periaatteessa pieni asia, joka meidän on pakko hoitaa kuntoon, siinä meillä ei oikeastaan ole vaihtoehtoja.

Tästä etnisesti puhdistuksesta ottaisin sen esille, kuten totesin alussa, että sehän kääntyy tämä operaatio nurinpäin, eli alussa jo ruvettiin suojelemaan albaaneja. Helppo ratkaisu kansainväliselle yhteisölle olisi aikoinaan ollut ottaa rahaa taskustaan esille ja maksaa jokaiselle alueen serbille ja romanille 100 000 saksan markkaa siihen aikaan, ja sanottu, että muuttakaa jonnekin muualle ja viettäkää hauska elämä. Tämä asia olisi ollut sillä hoidettu. Tätä ei kuitenkaan tehty siksi, että kansainvälinen yhteisö meni alueelle estämään etnistä puhdistusta, jolloin se ei myöskään itse voi toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, joilla tuetaan samalla sitä prosessia. Eli me olemme sitoutuneet siihen, että me pyrimme vähemmistöjä suojelemaan loppuun saakka alueella. Se on ongelma. Myönnän, että joka kerta kun aikoinaan yksikin vartiopaikka poistettiin jonkin kirkon raunion äärestä, niin viimeinenkin torni räjäytettiin samana päivänä. Sama prosessi jatkuu edelleen. Nyt kun puhutaan siitä, että nämä ovat vapaustaistelijoita, olen pikkuisen eri mieltä asiasta. Ne todelliset vapaustaistelijat ovat olleet ihan järkevissä tehtävissä ja viemässä asioita eteenpäin, mutta se ääriaines on syntynyt sen jälkeen. Eli siellä on se ääriaines, joka ei kuulu tähän varsinaiseen vapautusarmeijaan.

Mitä näihin yksittäisiin henkilöihin, nimiin tulee, niin minusta tällä hetkellä meidän on valitettavasti katsottava kyllä eteenpäin asioissa hoitaen kuitenkin sen, minkä komissaari mainitsi eli tutkimukset ja selvitykset ja rankaisut jälkeensä, jos tällaisia saadaan oikeuden eteen ja heidät saadaan tuomittua. Asia pitää hoitaa loppuun saakka. Mutta samaan aikaan emme voi vain katsoa taaksepäin, vaan pitäisi katsoa nyt tästä eteenpäin, miten viedään Kosovo-kysymystä kohti turvallisempaa tulevaisuutta. Niin kuin sanoin, se on Euroopan sisäpihalla, eli kyllä se on hoidettava kuntoon. Me ei voida jättää sisäpihaa siivoamatta.

Heini Utunen Ziv: Kyllähän se kärsimyksen ja kurjistumisen kierre on väestön keskuudessa äärimmäinen, sitä on jatkunut jo pitkään, se on tavalla tai toisella saatava katkeamaan. Se vaikuttaa siihen, että ihmiset apatisoivat ja siellä tulee tämä tällainen negatiivinen liikehdintä, että kaikessa, mitä ympärillä on, ihmisten välinen kauna, pelko ja viha eivät ole mitenkään ratkenneet. Joku ratkaisu tähän on saatava ihan selvästi. Nythän on niin, että esimerkiksi Kosovon albaanipuolueiden johtajista kaikki ovat enemmän tai vähemmän, siellä on vain muutama rauhanomaisesti sodan aikana toiminut henkilö. Tietysti Ibrahim Rugova on heistä kaikkein voimakkaimmin profiloitunut, mutta kaikki muut ovat osallistuneet KLA:n riveissä sotilaallisiin toimiin.

Mutta kuten Arto Rätty sanoi, että sitä taustaa tämä aktiiviporukka, siinä yhteiskunnassa ovat kaikki sen 90-luvun tavalla tai toiselle läpikäyneitä. He ovat kuitenkin kävelleet vapaaehtoisesti Haagiin. Osa ehdokkaistakin oli Haagissa koko sen vaalikampanjan ajan, etteivät olleet paljoa kampanjoineet, mutta odottavat siellä nyt mahdollisia tuomioita.

Ei tämä nationalistinen liikehdintä mitenkään vähene sillä, että EU-perspektiivillä houkutellaan, ahdistellaan ja kiristetään. Joka paikassa tällainen äärioikeistolainen nationalistiporukka sitten kuitenkin saa siitä omaa polttoainetta ja pitkässä juoksussa saavat myös kansan kannatusta sille, että tämä EU-kortti ei kuitenkaan välttämättä ole se, jolla kauhean pitkälle niitä ongelmia vielä pystyttäisiin ratkaisemaan.

Arto Rätty: Ihan lyhyt kommentti tähän serbien paluumuuttokysymykseen. Pitää muistaa, että silloin kuin sota päättyi, siitä lähtien serbit ovat saaneet palkkansa, terveydenhuoltonsa ja kaiken muun tukensa suoraan Belgradista. Tavoitteenahan oli alun perin estää se, ettei yksikään serbi muuttaisi pois Kosovosta, vaan jäisi ns. etniseksi panttivangiksi alueelle. Siinä Belgrad onnistui hyvin, koska serbeillä, jotka halusivat muuttaa Serbian puolelle, ei ollut mitään pääsyä sinne, siellä ei ollut vastaanottoa. Eli heidät pidettiin eräässä mielessä väkisin alueella ja sitten annettiin sen verran hyvinvointia, että pysyvät pystyssä alueella. Tämä on toinen puoli kuvasta, Toinen puoli on se, että albaanit eivät ole antaneet minkään näköistä mahdollisuutta serbivähemmistölle luoda minkään näköistä taloudellista asemaa ja elämää alueella, vaan heidät on pidetty niissä enklaveissa ja pienissä kylissä, jopa yksittäisissä huoneistoissa lukittuina. Kyllä EU:n yksi keskeinen tavoite pitää olla tietysti jatkossa se, että jos tässä mennään itsenäistymisen tielle, niin EU:n täytyy kiristää asiaa sillä tavalla, että monietnisyys on tavalla tai toisella saatava hyväksytyä siellä yhteisössä. Se tulee olemaan yksi suurimpia haasteita. Aina löytyy joku vähemmistö, jota vastaan voidaan toimia. Tässä on nyt se peruskysymys, joka on tavalla tai toiselle hoidettava kovalla otteella. Mikään muu ei sitä hoida kuin se, että sinne saadaan oikeusjärjestelmä pystyyn. Ja oikeusjärjestelmää ei synny ilman tätä statuskysymystä. Se pitää saada toimimaan myös sisältäpäin, eikä vain ulkopuolisen toimesta.

(Kysymys:) Kuinka kauan kansainvälistä läsnäoloa siellä tarvitaan, puhutaanko vuosikymmenistä vai päästäänkö joskus jonnekin muuallekin?

Arto Rätty: Vuonna 2000 arvioin, että 15 vuotta vähintään. Nyt siitä on mennyt kahdeksan vuotta. Epäilen että edelleen puhutaan ehkä yli kymmenestä vuodesta joka tapauksessa sotilaallista läsnäoloa. Sehän tietysti riippuu hyvin paljon siitä, miten oikeusjärjestelmä, omat poliisivoimat ja oma turvallisuusjoukot toimimaan alueella, niin että ne ovat kansakunnan kaikkien osapuolien tukena siellä. Kyllä se pitkä vielä on, on se läsnäolo sitten paikalla olemista tai valmiutta siirtyä jostain muualta sinne nopeasti. Ne ovat kaksi eri asiaa, jotka tällä hetkellä ovat käytössä. Meillä on alueella 16 000 sotilasta ja 2500 reservissä, joten voimme nopeasti siirtyä alueelle.

Pitää muistaa, että Libanonissa Suomi oli 19 vuotta. Mentiin uudestaan sinne kuitenkin sitten jälkepäin. Nämä ovat pitkiä prosesseja. Minusta läntisen yhteiskunnan ja yhteisön pitäisi – koska me ajamme tiettyjä arvoja – olla valmiita maksamaan niiden arvojen ylläpitämisen hintaa. Se hinta on se, että Suomen ja Euroopan on oltava kansainvälisessä kriisinhallinnassa valmis sitoutumaan myös pitkäksi aikaa. Niitä haavoja ei paranneta vuodessa tai kahdessa eikä edes kymmenessä.

Olli Rehn: Haluaisin ottaa esiin kaksi esimerkkiä siitä, miten ehdollisuus toimii ja miten se on johtanut aikaisemmin joko autoritäärisen hallinnon alla olleita tai sotaisia kansakuntia rauhanomaiselle ja demokraattiselle tielle. Nämä esimerkit ovat Slovakia 1990-luvulla, jonka kanssa EU kieltäytyi neuvottelemasta jäsenyydestä niin kauan kuin [Vladimír] Mečiar oli vallassa. Sitten kun Slovakia siirtyi aidosti demokratiaan, ei

hallinnoituun vaan aitoon demokratiaan, EU käynnisti jäsenyysneuvottelut Slovakian kanssa. Slovakia otti nopeasti muita kiinni ja on tänä päivänä yksi eurooppalaisia menestystarinoita, yksi EU:n uusi hyvin menestyvä jäsenvaltio.

Toinen esimerkki on Kroatia, joka oli sodassa vielä 15 vuotta sitten. Nationalismi oli hyvin vahvaa. Siellä on edelleenkin nationalismia, niin kuin on useimmissa muissakin Balkanin ja Euroopan maissa. Mutta Kroatian kaksi pääpuoluetta, joista toinen konservatiivinen, kristillisdemokraattinen ODZ on suuntautunut selvästi eurooppalaiseen kristillisdemokratiaan aikaisemmasta hyvin nationalistisesta, konservatiivisesta orientoitumisestaan. Tämänkin seurauksena Kroatia on tällä hetkellä hyvin vankasti eurooppalaisilla raiteilla. Siellä muodostetaan pian hallitus, ja on se minkä värinen tahansa, niin se tulee työskentelemään maan EU-jäsenyyden puolesta ja huolehtimaan siitä, että maa elää sovussa sisäisesti ja myös naapureidensa kanssa. Samaa kehitykseen pyritään Serbiassa. Keväällä oltiin hilkulla, että meinattiin joutua ottamaan aika pitkä takapakki nationalistiseen suuntaan. Maassa oli jo hetken radikaalipuolueen johtaja [Tomislav] Nikolic puhemiehenä. Ehkä hänen kaikkein legendaarisin lausuntonsa tuona aikana, siis tämän vuoden toukokuussa oli, että hänen mielestään Serbian ei pidä olla EU:n siirtomaan, vaan pikemminkin siitä pitäisi tulla osa Venäjän federaatiota. Tällaisten ihmisten kanssa me olemme tekemisissä. Hänen puolueensa varsinainen johtaja on tällä hetkellä muuten Haagissa, Vojislav Seselj, jota vastaan käynnistyi oikeudenkäynti Bosnian sodan aikaisista oletetuista sotarikoksista.

Kyllä tämä EU:n ehdollisuus on hyvin tärkeää, ja se on se väline, jota voimme käyttää saattaaksemme näitä maita rauhanomaisille raiteille. Sitä tukevat tietysti sellaiset seikat kuten pyrkimys viisumivapauteen, joka on kaikille tuon alueen kansoille ja yksityisille ihmisille hyvin tärkeä. Tie viisumivapauteen aukeaa vasta kun maan oikeuslaitos on riittävässä kunnossa ja maa on muutenkin sopeutunut elämään eurooppalaisten, rauhanomaisten periaatteiden mukaisesti.

Arto Rätty: Olisin vain tuonut tässä esille ihan tähän prosessiin liittyen, jos muistan oikein, niin eikö pääsihteerillä ole YK:ssa aikaa 24 tuntia tällaisen julistuksen jälkeen viedä asia turvallisuusneuvostoon. Ja tietenkin jos hän sinne menee, niin olisi hyvä jos hänellä olisi salkussa mahdollisimman monta maata mukana, jotka tukevat itsenäistymisprosessia hyvin äkkiä. Tämä työ pitäisi nyt jossain tehdä, että kerätään niitä maita. Uskon, että niiden maiden kerääminen YK:n puitteissa ei tapahdu Euroopan suunnasta, sitähan hoitaa täällä EU. Mutta sitten se pitäisi tapahtua tuolla Aasian ja Afrikan ja muun maailman suunnalla, josta pitäisi kerätä mahdollisimman iso joukko maita tukemaan sitä asiaa, jotta se asia lähtisi tavalla tai toisella vahvasti liikkeelle. Tässä on isot kysymykset taustalla ja YK:lla on merkittävä rooli asiassa. Vaikka EU:ssa ei sotapoliittista yhtenäisyyttä ole, niin kyllähän EU:n voima piilee siinä, että siellä on se yhtenäinen poliittinen tuki taustalla. EU on kriisinhallinnassa kuitenkin tällä hetkellä maailman ainutlaatuisin tai paras järjestelmä, sillä on kaikki elementit hallussaan. Millään muulla ei ole kaikkia elementtejä.

Karina Jutila: Lämpimät kiitokset alustajille ja teille yleisö. Tämä keskustelu tulee Ajatuspaja e2:n sivuille osoitteeseen www.e2.fi. Tietoa e2:sta ja Aleksanteri-instituutista on tuolla eteisen pöydällä. Kiitoksia kaikille.